

Közösen és csendben Istenre várni

A kvékerek

A te remben csend uralkozik. Két száz ember várakozik némán. A kezdeti mormogás után teljes a nyugalom. Nincs zavart köhéscelés, nincs láb csoszogás, nincsenek titkon odavetett tekintetek, ahogyan ez megszokott, ha sok ember várakozik együttesen valamire. A várakozás itt nem lemetlen kísérőjelensége egy nagyobb rendezvénynek, ha nem az összejövetel értelmű és célja. Ezek az emberek közösen várakoznak a csendben Isten jelenléteire. Olykor valaki elmond néhány szót, például a teremtés megélésének jelentőségéről, egy vers néhány sorát recitálja, vagy énekel egy szakszöveget valamelyik énekből. Egy óra múltán kezdet nyújtanak egymásnak, ésszétoszlának.

Ilyen egy kvéker-áhitat, azoknak az embereknek az istentisztelete, akik a „barátok társaságához” tartoznak, ahogyan a kvékerek hivatalosan nevezik magukat. Micsoda éles ellentét a szavaktól áradó, énekekkel és orgonamuzsikával telített protestáns istentisztelettel szemben, azzal a liturgiával szemben, amelyen már a legcsekélyebb eltérés is rettenetes másodperceket okozhat a figyelő gyülekezetben. És mi csodakülönbség a katolikus misével szemben, a tömjénnel és a ministránsokkal, a pompás liturgiával szemben. A kvékerek áhitatához nincs szükség sem lelkészre vagy prédikátorra, sem liturgiára vagy felszenelt térre. Egy szerűen összejön két száz, vagy éppen tíz-tizenöt „barát”, hogy átélje ezt „misztikus csoportélményt”.

Kvékerek világszerte léteznek, mégis csupán a közösséget alkotnak. A barátok össze sen 200 000 tagot számolnak. Németországban például mintegy háromszázan vannak, s bár rendszeresen, de ritkán gyűlnek össze áhitatra, mert egész Németországban elszórtan élnek.

Mit hisznek a kvékerek? Mit kötik össze őket? Noha a kvékerek a kereszténység hagyományvonalában állóknak tartják magukat, és osztják a keresztény értékeket, de minden más keresztény közösségnél radikálisabban szakítottak a keresztény egyházak hagyományával. Nincsen szentírásuk és nincsenek tan könyvek, dogmák vagy hasonlók. Semmiféle írásba foglalt hitvallás nem ad felvilágosítást közös hitükről; nincsenek külső források, amelyek megadnák a közösségük, nincsenek kitalált vagy „programozott” istentiszteleteik, nincsenek rituálék, szimbólumok és istentiszteletiruhák, nincsenek fizetett papjaik, vezetői figurák vagy hasonlók. A „Muszaj”, a „Kell” és a „Nem szabad” körükben ismeretlen.

Mindenestre hamisan értenéznék a kvékereket, ha az egyházi hagyományokról való teljes lemondást elutasításként értelmeznék. „Inkább arról van szó, hogy nincs szükségünk rájuk”, áll egy 1953-as, még ma is érvényes szövegben. A kvékerek felfogása szerint ugyan is minden egyes ember hordoz magában valamit az Istentől, az a belső fényt, amelyre újból és újból rá kell bukkanni. Az ember tulajdonképpen élet feladata, hogy azt az utat keresse, amelyen ez a fény világit be.

A kvékerek el képzése szerint minden egyes embernek egyedi legmaghatározott, személyes uton kell eljutnia Istenhez. De az övéké től eltérő utakat is lehet és gesnek is mernek el – akár a keresztény hitkultúrán kívüli is. Ezért nem prógálják az egyetlenséget, hanem saját útjukat, és nem is küzdenek más utakkal. „Nem az út a lényeges, hanem a cél” – így aztán az áhitat ráösszejött gyülekezet közös, csendes várakozása Istenre olyan emberek találkozására, akik mind-mind a maguk saját, Istenhez vezető útját keresik. Ebben az a különleges, hogy ezt együtt teszik.

Az a hitbeli összetartozás, amelyet a keresztény egyházakban és más vallási közösségekben is többnyire valamilyen rituálé tesz ismertté, itt a közös Istenre-figyelés misztikus élményben található meg. Az eközben olykor beálló, és esetleg a testre megérintésben megnyilvánuló izgalom adta a kvékerek névét; „to quake” ugyan is azt jelenti, remegni, s a 17. század angolok a „re megök” névvel gúnyolták azokat az embereket, akik követték a közösség „alapítóját”, George Foxot. A továbbiakban öntudatosan és büszkén viselkedett ez a név, még ha hivatalosan is, „A barátok vallási társasága” jobban fejezi ki kitulajdonképpen céljukat: közösen akarják keresni Istent, még is mind egyiük a maga útján.

Ez a totális szabadság azonban, amely megvan bármiféle tilalom és mindenféle mesterséges támaszték nélkül, komoly önállóságot és elkötelezettséget kíván az egyénektől. Semmiféle, fizetett szakembereket alkalmazó egyházi struktúra nem veszi le a válláról azokat a feladatokat, amelyeket fontosnak tartanak. Ha valaki tenni akar valamit, saját magának kell megtennie.

Ezzel kapcsolatos a kvékerek történetében az „ügy” fogalma, amelynek az a meggyőződés az alapja, hogy létezik valamilyen meghatározott feladat, amelyet teljesíteni kell. Ennek az „ügynek” az érdekében megvitatták az ötletet a barátokkal, és támasztásokat keresik. Például ilyen „ügy” volt a kvékerek számára Németországban az első és a második világháború után az emberek megsegítése.

Sok német ember szik még rá, hogy a háború utáni időszakban a kvékerek által adott étel nem kevés ember számára napi egyetlenségi étkezést biztosított. Ezt az étkezést a brit és amerikai kvékerek szervezték meg a kiengesztelő gesztusaként. Meggyőződésük szerint erre azért volt szükség, hogy a rettetés háborús események után ne legyenek többé háborús ellenfelek és ellenségek, ha nem ismét emberként érintkezésnek egy másval.

Ilyen „ügy” ma a katolikus adó megtagadása. Mivel a kvékerek hagyományosan meggyőződéses pacifisták, egyes barátok megtagadják adójuk részének befizetését, annyi százalékot, amennyi a fegyverkezésre menne. Azt akarják, hogy pénzüket békés célokra használják fel, és a „békeadó” reklámozzák. Emellett a kvékerek előzetesen részt vesznek a békemunkában és a politikailag ellenséges csoportok közötti közvetítésben a világ nem egy országában. Segítséget nyújtanak Kélet-Európában, Ázsiában, Afrikában és Latin-Amerikában, vagy például töröknek az Európában védelmet kereső menekültekkel. Különösen szívesen viselik, hogy ki épüljenek a társadalom erőszakmentes struktúrái, erőszakmentes konfliktuskezelési megoldásokat dolgoznak ki, például bizonyos médiacíciós eljárásokat.

Mindenestre a régi hollywoodi filmek által terjesztett kép a fekete béltöztött erkölcsprédikátorokról, akiktől idegen az életöröm és az élvezet, nem vág egybe azoknak az embereknek a képével, akik ma világ szeret a barátok közösségéhez tartoznak. Hogy ennek ellenére néhamég is a titokzatos sárga körök körül őket, nagyrészt bizonyára annak is következménye, hogy igen keveset tudunk rólok. Ehhez persze öök maguk is hozzájárulnak azzal, hogy elutasítanak minden misszionáriást, és alig mutatkoznak meg a nyilvánosság előtt.

Mindazonáltal ez a közösség nyitott az új barátok számára. Sőt, ha valaki kvéker lesz, emellett na gyon is tagja lehet még valamelyik történelmi egyháznak is. De hogyan lehet meg találni őket? Nem könnyű, de Kerstin Mangels, a német barátok két havonta megjelenő folyóiratának fellelősségszövege szerint „aki keres minket, el is talál hozzánk”. Te lefontos könyvekben lehet találni különféle kvéker-intézmények számát, s az interneten bárki bőveges információt kaphat róluk: www.quaker.org.

Lieselotte Wendt